Hung. h.
2261

I. N. J.

DE

ORIGINE GENTIS AC REGNI HUNGARICI,

MODERANTE

IO. SCHMIDELIO, LIPS. PH. M.

DISSERTATIO PHILOLOGICA

JOANNIS AMBROSII, GUNSINO-HUNGARI.

ad d. Novembr. A. O. R.

∞ Ioc LIX.

JENÆ,
Literis KREBSIANIS.

Ex Museo
Hungarico

NEMZETI MÚZEUM
KÖNYV-
TÁRA

I. N. J.

DE

ORIGINE GENTIS AC REGNI HUNGARICI DISSERTATIO.

Proœmium.

QUi dignitatem gentis ſuæ elogiis quæſiverunt, illis fundatorum fama ac nobilitas præclarum ſemper commendationis argumentum fuit. Prorſus, ut nonnulli quidvis commentari potiùs, quàm patrii generis obſcuritatem æquo ferre animo, maluerint. Cujus inanis jactantiæ neſcio, an & Romanos *Tacitus* inſimulet, ubi *lib. XII. c. LVIII.* Neronianæ facundiæ intemperiem notat. Certè immoderatiores fuerunt in aſſerenda ſua cum Iliensibus cognatione, quâm ut, ſi non impoſturæ, incontinentiæ ſaltem ſuſpicionem effugere potuerint. Quorſum enim illa toties tantùm non juratis verbis repetita (α aſſeveratio? Quorſum in Trojanas reliquias effuſa illa munerum (β immunitatumq; prodigalitas? Sed heîc quidem vel Romanorum laudibus detrectare, vel exprobrare jactantiam, nec locus mihi eſt, nec animus. Nunc verò, ubi in patriam pietas, & obſervantia erga Patronos, Hungarorum primordia perluſtrare non tam ſuadet, quàm imperat; vereri ſubit, ut ab hoc loco expectanda mihi ſit dicendi materies. Quos enim gentis noſtræ auctores habuimus? γ) aſpectu horridos, ingenio feroces, moribus incoditos, ad exitium denique humani generis, urbiumq; ſtragem

α) *Vell. Pater. l. II. c. 41.*
β) *Liv. l. XXXVII. c. 37. l. 17. §. 1. ff. de Excuſ. Tut.*
γ) *Zoſim. lib. IV. Hiſt. & Jornand.*

c. XXIV. de Reb. Get.
δ) Justin. lib. II. cap. 2.

gem natos fuisse, uno omnes ore fatentur. Sed forsan quæ inculta barbaries cultissimæ δ) olim Græciæ collatione prævaluit, tunc quoque non amiserit, quæ cum fœnore compensent illam morum ruditatem. Quod si enim animi invictum robur & perpetui armorum triumphi Babyloniis quondam, Macedonibus & Romanis tanti nominis, & illius inter populos prærogativæ sola causa extitêre, quo tempore Scytharum fortitudo magis inclarescere cœpit, quàm ubi per totum orbem armatâ manu diffusi omnibus gentibus parendi leges dixerunt? Porrò si continentiæ, moderationis, justitiæ, temperantiæ & innocentiæ aliqua laus est, tot ac tantarum virtutum insignia exempla omni ætate vel soli Scythæ præbuerunt. Ipsa sapientiæ cultura tantum abest, ut ab illorum ingeniis exulaverit prorsus, ut potiùs *Theodoretus* ε) *singulari illos mentis solertia & prudentia præditos fuisse, acutissimoq; ingenio, ad cognoscendam veritatem, falsitatemq; refellendam maximè facto, polluisse* testetur. Atq; hæc quum ita sese habeant, non sanè, Veterum formulâ, liquet, cur gentis nostræ aborigenes magis barbari dicendi fuerint, quàm Græci, quibus adeò, nisi fortean affectatum sermonis artificium, aut delicatior corporis cultus, aut denique perfidiosa illa vafrities, si non vituperari, certè nec laudari digna, nihil præ illis singulare fuit. Quin imò majorem illis laudem vel hoc nomine tribuendam duxerim, quod præter gloriam bellicæ virtutis literarum studia apud eos multis seculis antiquiora, quam apud Græcos fuisse, atque hos ipsos non pauca veritatis monumenta ab illis accepisse, ex Clemente Alexandrino ζ) constet, nec ipse Plato η) id infiteatur. Sanè non dubito, nisi prædicandæ, quàm scribendæ virtutis studiosior illa gens, communi barbaræ vetustatis θ) more, fuisset, eam hodiè neq; cum Romanis de nominis celebritate certamen declinaturam. Cæterum præter hanc Majorum excellentiam ipsa quoque Civitatis nostræ institutio tot casibus admirabilis fuit, ut negotium hoc ingressi non tam rerum magnificentiam,

ε) Colloq. V.
ζ) lib. I. Strom.
η) in Cratylo.
θ) Vid. J. Lips. not. 6. ad Tac. Germ.

quam

quàm vires nostras temporisque sufficiens spatium nunc desideremus. Neque tamen ideò, quum jam telam exorsi simus, absterrebimur, subsidium potiùs erroribus nostris à Candore tuo, Lector Benivole, inposterum expectaturi.

CAPUT I.

EJUSQUE ARGUMENTUM.

1. Hungari progenies Scytharum 2. Objectio. 3. Scythicæ gentis amplitudo & divisio. 4. Scythæ Europæi. 5. Asiatici. 6. Ratio tantæ amplitudinis. 7. Scythæ in diversos populos subdivisi. 8. Specialis appellatio communi Scythicæ opposita. 9. Responsio ad objectionem. 10. Hunni Scythæ.

1. SCytharum igitur progeniem fuisse Hungaros, in præfatione à nobis dictum est, idemq; præter *Priscum Rhetorem*, cujus ad Attilam Legationis fragmenta saltem extant, confirmat α) *Agathias*, atq; hos sequutus *Regino Prumiensis*, cujus hæc sunt β) verba: *Gens Hungarorum retrò ante seculis inaudita, quia nec nominata, à Scythicis regnis, & à paludibus, in quas Tanais suam effusionem in immensum porrigit, egressa est.* 2. At verò, cur *Orosius* γ) in descriptione fluminis Ottorogorrhæ Scythas & Hunnos, quos Hungarorum aborigenes esse, mox dicemus, apertè sibi invicem opponit, & præfatus modò *Priscus* Attilam & Bledam ad subigendas gentes Scythicas profectos, *Eunapius* δ) verò Scythas ab Hunnis deletos fuisse, contraria nobis assertione tradunt? 3. Sed heîc, quod ad nomen Scythiæ attinet, observandum est, medio tempore non tam certæ regionis, quam gentium, communi usu eam fuisse appellationem, latissimeq; per populos Europæ & Asiæ porrectam. Unde etiam Scythæ apud ε) *Strabonem*, ζ) *Plinium*, η) *Solinum*, θ) *Jornandem*, aliosq; in Europæos (qui & *Celtoscythæ* dicti) & Asiaticos dividuntur. In *Historia Miscellanea* ι) vocantur *maximæ gentes Scythicæ*, & *Regino* suprà non regnum, sed *regna Scythica* nominat.

α) *Hist. lib. V.*
β) *lib. II. Chronic.*
γ) *lib. I. Hist. c. 2.*
δ) *ap. C. Barth. lib. LVI. Adversf. c. 15.*
ε) *lib. VII. Geogr.*
ζ) *l. VI. H. N. c. 14.*
η) *c. 47. Polyh.*
θ) *cap. V. de reb. Get.*
ι) *lib. XII. c. 19.*

4. In Europâ certè tantum expleverunt ſpatii, ut *Hippocrates* Scythiam pro univerſa illa mundi parte dicere non dubitaverit, prout eum in voce Λιβύη interpretatur κ) *Erotianus*. In ſpecie quidquid totus ille tractus Borealis ab extrema Scandia ad Tanain usq; flumen, inclusis ſimul Sclavonibus, Dacis, Sarmatis, & ex parte Germanis, (immo, ſi *Cluverio* * credimus, etiam Hiſpanis, Gallis & Britannis) in ſe continet, ſub appellatione *Scythiæ* veniſſe, haud obſcuris documentis aſſeritur. De Scandia quidem, ac inprimis Gothia, aperta ſunt teſtimonia, quæ producit λ) *H. Grotius*, Vir talium rerum quondam peritisſimus. De Sclavonibus ita in Boicis ſuis μ) *Aventinus*: *Adſuerunt*, inquit, *Germanorum Orientalium (quos Sarmatas & Scythas, nos Venædos, ipſi ſe Sclavos vocant) Oratores*. Daci autem fuerunt, de quibus Imperator Alexius apud Annam Comnenam ν) ſuadenti occidere Scythas: κἂν, ait, Σκύθαι, ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι; *Etiamſi Scythæ, omnes tamen ſunt homines*. De Sarmatis & Germanis ita ſcribit ξ) *C. Plinius*: *Scytharum nomen usquequaq; tranſiit in Sarmatas atq; Germanos*. Et apud hos quidem Baſtarnas, qui juxta ο) *Aimoinum* quintam Germaniæ portionem, Daciæ finitimam, occupabant, *Dio* π) *gentem Scythicam* expreſsè vocat. Reliquam partem Scythiæ Europeæ, ad Riphæos usque montes extenſam, deſcribit in Epitome ſuâ ρ) *Juſtinus*. 5. In Aſia non minor ejus amplitudo, imò tanta potiùs, ut ejus intuitu *Strabo* Européam *parvam Scythiam* σ) appellet; niſi, quod veriſimile videtur, eam duntaxat partem illius intelligat, quam à Juſtino deſcriptam modò diximus. Hæc certè abſolutè, & καθ' ἐξοχὴν *Scythia* dicta fuit. Diviſa autem eſt hæc Aſiatica Scythia, teſte, τ) Ptolemæo, in eam, quæ intra, & quæ extra Imaum montem fuit; quarum illa occaſum, hæc ortum υ) ſpectat. Auſtrum verſus vicinos habuit Armenios, unde Araxen, Armeniæ fluvium, quem Cyrus Tamyri bellum illaturus φ) transiit, *Araxen Scythicum* vocat χ) *Claudianus*, *Lucanus* ψ) *Barbarum*. Ab altero latere Oceano glaciali includitur.

κ) *Vid. Barth. l. c.*
* *lib. 1. Germ. antiq. c. 2.*
λ) *in proleg. ad Hiſtor. Gothor. pag. 16. 17.*
μ) *lib. 1. Boic.*
ν) *lib. III. Hiſt.*
ξ) *l. c.*
ο) *lib. 1. Franc. c. l.*
π) *l. Hiſt. XXXIIX.*
ρ) *lib. II. Hiſt. c. 2.*
σ) *lib. VII. Geograph.*
τ) *lib. VI. Geogr.*
υ) *Cid. Cluver. lib. V. Introd. c. 2.*
φ) *Juſtin. l. I. c. 8.*
χ) *Conſul. Prob.*
ψ) *lib. I. Pharſal.*

A Mœo-

A Mœotide palude ac Tanai fluvio in longitudinem ad ipsa Sinensis Imperii confinia excurrit. Atque hic ille tractus est, quem *Marinus Sanutus* ω) vocat *majorem Asiam*, eandemq; *profundæ* opponit. Tantum orbis spatium ad complexum Scythicæ appellationis pertinuit. 6. Cujus rei non hanc solam causam existimaverim, quod omnes illi populi à primis Scythis, antiquissima in Orbe α) gente, qui juxta Araxem Armeniæ fluvium putantur sedem habuisse, factis gentium effusionibus orti fuerint. Quum enim & (β Parthos, imò, si *Ammiano* (γ & *Tertulliano* (δ credimus, ipsos quoque Persas iisdem Scythis natales suos debuisse constet, certè ob rationis paritatem & illi *Scythæ* nominandi fuissent. Quare istud simul quoq; ad obscuritatem harum gentium, qua ne nominibus quidem primò innotuerint cultioribus populis, referendum puto; qui ideò vocabulo his notiori complexi fuerint, quidquid ulterior terra continuit. Quo pacto *Alemannos* quoque dictos fuisse, quotquot ab Italia ad Oceanum usque habitârunt, in suis ad Tacitum notis conjicit *Boxhornius*. 7. Quidquid ejus sit, populorum illorum singulos specialia ac propria nomina habuisse, nemo forsan inficiabitur. Ita in Asiatica Scythia passim nominantur ε) *Duci*, ζ) *Tacnarii*, η) *Tocherii* (nisi fortè hi iidem cum antecedentibus ex conjectura *Bongarsii*) θ) *Massagethæ*, ι) *Alani*, & id genus alii. In Europæa κ) *Peuceri*, *Troglodytæ*, *Daci*, *Tyrageta*, *Arpii*, *Carpiani*, *Axiaces*, *Neuri*, *Boristhenitæ*, aliiq; insuper, quorum passim apud *C. Plinium*, *Procopium*, *Jornandem* &c. fit mentio. 8. Jam ut propius ad institutũ nostrum accedamus, in lectione Scriptorum subinde observare licet, nomini speciali generale *Scytharum* nomen opponi, quod tamen nihilosecius sub communi illa appellatione comprehenditur. *Curtius*: λ) *Bessus veste regia sumpta Artaxerxem appellari se jusserat, Scytasq; & cæteros Tanais accolas contrahebat*. Quis nescit, omnes illius fluminis finitimos sub nomine *Scytharum* comprehensos? Aliud, idque illustrius exemplum suppeditat *Lucanus in Pharsalicis*:

ω) *in secret. fidel. cruc. lib. III. cap. XIII.*

α) *Ammian. lib. XXII. cap. 34. conf. Jo. Loccen. lib. 1. Antiq. Sueo-Gothic. c. 1.*

β) *Justin. l. II. c. 2.*

γ) *lib. XXXI.*

δ) *cap. 2. de Pallio: vid. hic not. Cl. Salmas.*

ε) *Serv. ad Virg. VIII. Aen.*

ζ) *Plin. lib. VI. cap. 17.*

η) *Avien. Perieg. Dionys.*

θ) *Stephan. περὶ πολ.*

ι) *Egesipp. lib. V. cap. 50.*

κ) *Jornand. Get. cap. 16.*

λ) *lib VI. c. 6.*

Quem

Quem non violasset Alanus,
Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.

An enim Alani Scythæ non fuerunt? Apertè obloquitur loco citato *Marcellinus*: *In immensum extensas Scythiæ solitudines Alani habitant, ex montium appellatione cognominati.* 9. Ergò etiam, ubi *Orosius, Priscus,* & *Eunapius* suprà Scythis Hunnos opponunt, parili modo dicendum est, Hunnos eo ipso à communi Scytharum censu minimè excludi. 10. Nec excludendos esse, ex hoc μ) *Agathiæ* loco abundè apparet: *Hunni quondam circa lacum Mœotim loca incoluere, ut barbarorum cæteræ nationes, quæ quod intra Imaum montem Asiam infestant, hi omnes & Scythæ & Hunni vocitabantur.* Idem probatur è *Theophylacto Simocata*: *Vir erat,* inquit, ν) *natione Scytha, profugit ad antiquam, à qua ortus erat, gentem, Hunni ea sunt.* Sic & *Paulus* ξ) *VVarnefridus*, quem alii *Paulum Diaconum*, alii *Paulum Monachum* vocant; *Avares*, quos alibi ο) eosdem cum Hunnis facit, expressè *Scythas* vocat. Ut ita extra omnem dubitationis aleam positum sit, quòd Hunni, Hungarorum auctores, populi fuerint Scythici.

μ) *Histor. lib. V.*

ν) *de legat. Rom. ad Gent. II.*

ξ) *lib. V. de Gest. Longob. c. 2.*

ο) *lib. II. cap. 10.*

CAPUT II.

1. Hungari ab Hunnis. 2. Unni rectiùs an Hunni scribatur? 3. Cur Thunni, & Chunni. 4. Hunni vox unde? 5. Hunnorum situs. 6. Caspiæ portæ à Caucasiis diff. 7. Mœotidis descriptio. 8. Hunni πολυόνυμοι, quare? 9. Saberi. 10. An iidem cum Aviris. 11. Agazziri. 12. Cotriguri. 13. Hunoguri ac Hungari. 14. an diff. ab Hunnis. 15. Hunnica lingua à communi Scythica distincta. 16. Alani. 17. Massagetæ. 18. Avares. 19. Chazari. 20. Scythæ Regii. 21. vocis Nomades homonymia. 22. Nebri. 23. Cimmerii. 24. Magyar. 25. Turci.

1. Hungarorum auctores sub finem superioris capitis Hunnos esse diximus. Et fuerunt sanè, communi id

pro-

probante Historicorum calculo. Confer locis jam citatis *Priscum Rhetorem, Ammianum, Jornandem, Procopium*, insuperque alios. 2. Eam vocem *Hermolaus Barbarus* rectius sine adspiratione scribi α) censet, auctoritatem sequutus β) *Eustathii*. Sed cur ita, Eustathi? An, quia sic scriptam eam apud quosdam, præsertim Græcos, invenisti? Hoc enim argumentum tuum est. Verum vel pueris notum est, quam illi sæpe unculo suo ludant, eumque mox dextrorsum signent, mox invertant super nominibus, maximè propriis. Ab horum igitur inconstantia nolim sanè documentum veræ scriptionis accersere. Quid autem, si probavero, illorum majorem esse numerum, apud quos cum aspiratione vox illa perscripta inveniatur? Verum id mea vice nunc quidem probet γ) *Lindenbrogius*. Adhæc ἰδίωμα Hungarorum frequentiùs, quàm aliæ linguæ, spirare δ) solitum posteriori scripturæ magis favet. 3. Apud ε) *Amm. Marcellinum* & ζ) *Sidonium Apollinarem* Chunni audiunt, usitata Scriptoribus πρόσθέσει. Apud η) *Plinium* dicuntur *Thunni*, seu, ut θ) *Barbarus* vult, *Thynni*; cui varietati articulus fortè Scythicæ lingvę occasionem dederit. Et sic quoque fortassis scripserit *Ammianus*, & *Sidonius*, sed corrupti librariorum oscitantia, quibus ob similitudinem literarum C. & T, quod formā hemicycli cum linea transversim superducta antiquitus habuit ι) facilimus error. Sed vereor, ne ædilitatem heîc feram sine populi suffragio. 4. Et certum est, me errare, si *Philippi* κ) *Melanchthonis* derivationi aliquid tribuendum, qui ab Hebræo חֲנָיוֹת, id est, castra posuit, Hunnos descendisse autumat. Tunc enim Hunnos potiùs è Chunnis factos dicendum esset. Veruntamen non una ratio est, quæ impedit, quo minùs Philippo pollicem hîc premamus. Ut unius saltem meminerim, certum est, eos Auctores, à quibus primum vox illa per C. scripta legitur, planè expertes fuisse Sacrarum Literarum, atque hinc ob eam causam à communi literatura discessisse, minimè putandos. Digniores essent, quibus suffragaremur,

α) *Castigat. in Plin. VI. c. 17.*
β) *in Dionys. Periег. v. 730.*
γ) *Not. ad Ammian. lib. XXXI. c. 23.*
δ) *Vid. Alb. Molnar. lib. I. Gramm. Hung. c. 1.*
ε) *lib. XXXI. c. 23.*
ζ) *Carm. VII. v. 241.*
η) *lib. VI. Hist. Nat. c. 17.*
θ) *Castig. in h. l.*
ι) *Conf. M. Z. Boxhorn. Hist. Univ. p. 178. è Samoscio.*
κ) *lib. III. Chron. Carion.*

garemur, qui λ) ab Hunor, filio Nimrodi, primo Hunnorum satore, Hunnos dictos fuisse contendunt, nisi Hunor ille suppositicius esset, ac tota illa series genealogica fide laboraret, de qua plura Capite sequenti. Aperti autem heîc erroris argui potest μ) *Scalichius*, dum à flumine Hun, qui est in Croatiâ, Hunnos denominat, quum certo certius sit, habuisse eos jam id nominis, antequam in eam Europæ partem pervenerint. Rectius, populum amni nomen imposuisse, dixisset. Cæterùm probabilior, quamquam nec ea certa, *Aventini* est sententia, qui ab Hunno, horum populorum Rege quodam, Hunnicam appellationem ν) derivat. Id enim barbaris gentibus solemne quondam fuit, à Principibus suis denominari; quod exempio Avarum, Dacorum, Danorum, Sveonum, Moschorum aliorumque patet, si vera sunt, quæ de origine horum nominum vulgò feruntur. Sed, ut diximus, in re tam crepera nemini assentiendi nobis imponemus necessitatem. 5. Istud majori certitudine gaudet, quod populi fuerint Hunni in Scythia Asiatica ultra Mœotim paludem ac fluvium Tanaim ad Oceanum usque glacialem, & ab altero latere ad Caucasia juga ac confinia Armeniæ longè latèque diffusi. Imò sunt quidam, qui Hunnis eosdem cum omnibus Scythis terminos attribuunt, quos inter est ξ) *Georg. Hornius*, Professor hodie Lugdunensis. Ubi tamen fortassis Asiaticos duntaxat intelligit, qui ipsi aliquando absolutè *Scythæ* dicti sunt. Quamquam & de his dubito, annon aliquid ulterioris spatii occuparint, quod Hunnicæ denominationis fuerit exsors. Sanè si peculiares populi ab antiquissimis Scythis fuerunt, de quo capite sequenti disserem ο, v. absimile videtur, tot ac tantos populos ab advenis istis sedibus suis fuisse pulsos. Præterea *Agathias* ο) Hunnos infra Imaum montẽ collocat, quum Scythas tamen ultra quoque eum habitâsse, suprà probaverimus. Armeniam autem eos contigisse, ut alia nunc transeam, ex *Avieni periegesi Dionysianâ* adparet, qui Massagetas, gentem Scythicam, ad Araxen fluvium habitasse tradit. Massagetas verò Hunnos fuisse

λ) *quidam Annalium Scriptor apud Bonfin. dec. I. Rer. Ung. lib. II.*

μ) *in Genealog. Scalich.*

ν) *lib. I. Annal. Boic.*

ξ) *in Differt. de Regno Hung. §. 2. & lib. 3. de orig. Americ. c. 3.*

ο) *Hist. lib. V.*

fuisse, è sequentibus patescet. Caucasi accolas proclamat eos *Procopius Cæsareensis*, his verbis π): *Hæc sunt, quæ de Caucasiis jugis dicenda erant. Habitantur Hunnis, quibus Sabiri cognomentum, & aliis gentibus Hunnicæ pariter originis.* 6. Paulò antè idem *Procopius* dixerat, duas Austrum versus Caucasum habere fauces, per quas se Hunnicæ gentes ultra habitantes in Romanum Persicumque imperium infundant. Qvas fauces fuerunt, qui confunderint cum portis Caspiis, ad quas ipsas quoque Hunnos habitasse, Historia Miscellanea ϱ) testatur. Sed horum ignorantiam jam olim σ) *Plinius*, & non ita pridem τ) *Jo. Freinshemius* increpârunt. De reliquis limitibus testari potest *Marcellinus*, qui *Hunnorum gentem monumentis veterum leviter notam ultra paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolentem omnem modum feritatis excessisse* υ) scribit. 7. De Mœotide testis quoque est *Juvencus Cœlius Calanus: Hunni*, inquiens, *qui & Avares, nunc autem Ungari, in ultima Mœotide habitaverunt.* Habetur hujus paludis plenior descriptio in Annalibus Hungaricis, à Τηυυροczio partem φ) descriptis, ubi *regio Persidæ provinciæ vicina, ponto in gyro vallari, unum tantum vadum habere, aditumq; illic & exitum difficilem præbere, herbis, sylvis, volucribus, & bestiis abundare* dicitur. Ab ipsis Scythis vocatus est hic locus *Temerinda*, teste χ) *Plinio*: quam vocem interpretaturus fortè *Dionysius Alexandrinus* μητέρα πόντου eam nominat; alii ψ) tamen quasi finem seu terminum maris dictam eam malunt. *Claudianus* ω) *paludes Cimmerias* eam appellat, ab ipsis sine dubio Hunnis, quos & *Cimmerios* adpellatos, è dicendis patebit. Et has quidem paludes primam Hunnicæ gentis sedem fuisse, α) *Jornandes* haut obscurè confirmat, ubi de Hunnis ita loquitur: *Quorum natio sæva, ut Priscus Historicus refert, in Mœotide palude ulteriorem ripam insedit, venatione tantum nec alio labore experta, nisi quod, postquam crevisset in populos, fraudibus & rapinis vicinam gentem conturbavit.* Cui adstipulantur *Annales Hungarici* suprà laudati, sed, quæ

π) *lib. IV. Histor. Goth.*
ϱ) *lib. XV. cap. 14. Adde Niceph. Gregor. lib. II. Hist. c. 8. & 9.*
σ) *l. c.*
τ) *Comment. ad Curt. lib. VI. c. 4. §. 19.*
υ) *l. c.*
φ) *part. I. Chron. Hungar. c. IV.*
χ) *l. c.*
ψ) *Grotius d. prolegom. p. 8.*
ω) *lib. I. in Rufin.*
α) *l. c.*

ingenii humani petulantia est, ut defectum Historicæ relationis de suo supplere satagat, suspectis narrationibus locupletiores. Unde enim istud, quod de Hunore amœnitate & fœcunditate loci ad incolendum eum invitato tradunt, excerpserint, equidem, quod ingenuè fatear, non video. 8. Sed ad ipsos Hunnos revertámur, quos constat plurimis nominibus fuisse insignitos, quorum varietatem partim ad exterarum gentium arbitrium, partim ad dialectorum diversitatē, partim ad librariorum corruptelas, partim ad distinctionem ætatum, partim deniq; ad ipsam Hunnorū inter se divisionē, retulerim. Quum enim Hunnici nominis ea fuerit latitudo, quam suprà ostensam dedimus, non absurdum est cogitate, in certas iterum regiones eos fuisse divisos, singulasque sua nomina accepisse. 9. Certè *SABEROS* peculiarem ex Hunnicis gentem fuisse, portis, quas diximus, Caspiis accolam, ex β) *Historiâ Miscellanea* videtur manifestum esse, ubi *Hunni, qui dicuntur Saber, transeuntes portas Caspias Cappadociam depopulati* leguntur. Iisdem propè verbis loquitur γ) *Nicephorus.* 10. An fortassis iidem sunt cum *AVTRIS* δ) *Jornandis*, quos Aulziagris, pariter Hunnis, opponit? Imò, an idem quoque vocabulum, sed pro varietate dialectorum leviter immutatum? S equidem literam sæpe vel præmitti vel adimi solere vocabulis, exemplo Smerdis, ε) Σαλμυδησσῶ, Σελκαυλίκων, Σεξιτανίαι aliorumq; docet ζ) doctissimus vir, *Is. Vossius.* Sic & B. in V. converti ævo posteriori usitatissimum fuisse, testatur η) *Matth. Berneggerus*, idque exemplo Vergami apud Justinum pro Bergamo positi confirmat. *AVLZIAGRI* autem, quos vocat *Jornandes*, seu, ut è Codice Palatino legit *Jan. Gruterus*, *ALZIAGRI*, nihil differre videntur ab *ULTIZURIS* θ) *Agathiæ*, vel *ULZIAGURIS* ι) *VVolfg. Lazii.* 11. In eodem Jornandis loco describitur quoq; situs *AGAZZIRIORUM*, quos Huños *Agathiros*, κ) *Prisco*, &, dempta adspiratione, *Acatiros*, vel, ut habetur in Græco Codice λ) *Abrahami Ortelii* ἀκάτιρος, μ) *Suidas* appellat. 12. Apud ν) *Agathiam* habentur *COTRIGURI*, qui ξ) *Procopio Cutriguri*,

β) *lib. XV. cap. 14.*
γ) *lib. XVI. Hist. c. 26.*
δ) *cap. V. Getic.*
ε) *Not. ad Justin. lib. I. c. 9.*
ζ) *ib. ad lib. XV. cap. 4.*
η) *ad Just. lib. XX. c. 5.*
θ) *lib. III. Histor.*
ι) *in descript. Scyth. de Hunnis.*
κ) *Excerpt. Hist. p. 70.*
λ) *v. Thesaur. Geogr. voc. Hunni.*
μ) *in voce Avares.*
ν) *lib. V. Hist.*
ξ) *lib. IV. Gothic.*

guri, o) *Lazio* verò, ut videtur, *Cattiguri* sunt. Atque hos adpellationem suam accepisse à Duce suo Cutrigore, idem testis est *Procopius*, ubi & *UTURGUROROUM* mentionem facit, pari pacto à Principe suo Uturgure nominatorum. Quæ denominandi ratio in aliis quoque appellationibus more π) barbarorum locum fortè habuit. 13. Sunt & *HUNOGURI* apud ϱ) *Priscum* peculiares Hunnorum populi, atque Hunnocidaritis, Saroguris, Urogis, aliisque opponuntur. *UROGI* illi quin iidem sint cum *Ughris* σ) *Aventini*, quos sua lingva *Magoras* dici testatur, nullum puto esse dubium. *HUNOGURI* autem vox planè convenit cum recentiori *Hungarorum* nomine, ut præter necessitatem ac rationem factum existimem, quod *Sabellicus* τ) ex Hunnis & Garis, cum quibus Hunni militaverint, alii verò υ) ex Hunnis & Ughris eam vocem componant. Potiùs applauderem conjecturæ φ) *Jo. Camertis*, qui Hungarum Hunnorum Principem, si is unquam extitit, populo suo nomen fecisse arbitratur. 14. Nisi tamen, modicè aucta terminatione, ab ipsis Hunnis vox ea descendit, quos etiam cum Hungaris eosdem planè fuisse, contra χ) *Æneam Sylvium* & ψ) *Fr. Irenicum*, aliosque multi affirmant, inprimis ω) *Ant. Bonfinius*. Quod verò ut de antiquissimis Hunnis non facilè asseveraverim, ita pene pro certo affirmaverim, Hunnos omnes, qui factâ in Europam irruptione agros Pannonicos occuparunt, novumque imperium ibi constituerunt, *Hungaros* fuisse adpellatos. Fortean, quod maximam partem ex iis fuerunt, qui speciali nomine *Hunuguri* vocabantur. Hi tamen quum Hunni certè fuerint, & ab his non nisi ut pars à toto discrepaverint, mirari liceat, cur nonnulli nostrates Hungaros alius, quàm Hunnicæ originis esse, tam pertinaciter contendant. 15. Nullius enim momenti est, quod tantopere urget præfatus jam *Irenicus*, Hunnos olim Germanicâ lingva usos fuisse, à qua toto cœlo discrepet Hungarorum ἰδίωμα. Nam unde probaverit illam Hunnicæ cum Germanica lingva convenienti-

o) *l. c.*
π) *Vid. suprà §. 5.*
ϱ) *l. c.*
σ) *lib. IV. Annal. Boj.*
τ) *Ennead. VIII. lib. 1.*
υ) *Horn. Dissert. de Imper. Hunnor. §. 1.*
φ) *Enarrat. ad Solini c. 34. Conf. quoq. Francisci Philelphi Epist. 21. & 34.*
χ) *c. 29. de II. As part.*
ψ) *lib. I. Exeg. Germ. c. 34.*
ω) *Decad. I. lib. 1.*

nientiam? An ex eo fortè, quod cum α) *Jodoco VVillichio* Hunnos à Germanis propagatos fuisse persvasum habuit. Certe apud β) *Priscum Rhetorem* Hunnica lingva expressè Gothicæ opponitur, nec aliud, quamquam id paulo obscurius, vult γ) *Jornandes*. Gothorum autem lingvam cum prisca Germanica eandem, vel certè non multum distinctam, quippe hujus matrem, fuisse præter δ) *Hug. Grotium*, accuratè demonstrat Clarissimus ε) *Joannes Loccenius*. Præterea *Laonicus* ζ) *Chalcocondylas* Alanos, quos certum est si non omnes, plurimos tamen illius nominis eosdem cum Hunnis fuisse, peculiari lingva usos exsertim testatur. Neque aliter rem se habere, vel sola Hunnicæ lingvæ fragmenta, quæ, licet rarentur, hodie extant, satis superque ostendunt, quæ sanè longissimè abeunt ab antiqui sermonis Germanici idiomate. Horum nonnulla collecta videas in *Dissertatione Historico-Politica Berneggeriana* η) quam conscripsit eô tempore Eruditissimus Juvenis, *Martinus Schödelius*, *Hungarus*, 16. Sed, ut ad alia quoque progrediamur, dictum jam occasione *Chalcocondylæ* est, Alanos cum Hunnis eosdem fuisse, de quo situs eorum non admittit, ut dubitemus. A laudato Chalcocondyla ad Caucasum usque extendi dicuntur, ob quam causam *Sidonius Apollinaris* eos *Caucasigenas* θ) appellat. *Egesippus* ι) Scythicum Tanaim, finitimasque ejus & Mœotidis paludes incoluisse, ac quodam veluti Carcere ab Alexandro Magno clausas fuisse testatur. Idem confirmant κ) *Josephus* & λ) *Isidorus*. Apud μ) *Ammianum Marcellinum in immensum extensas Scythiæ solitudines Alani habitant, à montium appellatione cognominati.* His ipsis verò locis Hunnos habitasse, è superioribus patescit. Ut taceam, à ν) *Xiphilino* & ξ) *Niceph. Gregora* Alanos *Massagetas* dici, quos Hunnos esse nemo dubitat. Xiphilini verba pro more exscripsit ο) *Zonaras*, in hoc tamen fortè memoria lapsus, quód pro *Alanis* ponat *Albanos*, populos ab illis utique distinctos. Nec aliqvem facile moveat, quod *Zosimus* π) junctim nominet

α) *Comment. in Tac. Germ.*
β) *Excerpt. Hist. Goth. p. 109.*
γ) *Getic. c. 24.*
δ) *proleg. ad Hist. Goth.*
ε) *lib. I. Antiq. Neo-Gothic. c. 1.*
ζ) *lib. IX. Histor.*
η) *de Regno Hungar. §. 174. seqq.*
θ) *lib. IV. Epist. 1.*
ι) *lib. V. Hist. c. 50.*
κ) *lib. VII. Halos. c. 27.*
λ) *lib. XIV. Orig. c. 4.*
μ) *lib. XXXI.*
ν) *in Vit. Adriani.*
ξ) *lib. VI. Histor.*
ο) *Tom. II. Annal.*
π) *lib. V. Histor*

minet *Alanos & Hunnos*, quod superfluum fuerit, si sint iidem. Ita enim ρ) & *Marcellinus* Alanos & Massagetas conjungit, quum tamen ex eodem *lib. 23.* adpareat, eosdem fuisse illos populos. Quod autem apud eundem Alani ab Hunnis primo devicti, moxcommisti illis dicantur, id de Europæis intelligendum, quos ab Asiaticis distinctos fuisse docet *Henr. Valesius, Commentario ad h. l.* Nec alias scriptoribus insolens est, duo nomina ejusdem gentis ponere, præsertim, si pars ejus alterutro nomine frequentius indigitetur. 17. Porro *MASSAGETAS* & Hunnos nihil differre dixi, præter, quod ætas discrimen inter eos inducat; id quod è σ) *Procopio* luculenter adparet, dum inquit, *Aigan è Massagetarum gente fuisse, qui nunc Hunnorum nomine sint notiores.* Aliam differentiæ rationem suppeditat paulò inferius, ubi Hunnos à Græcis *Massagetas* adpellatos fuisse testatur. Ad Araxen eos collocat τ) *Avienus*, eosdemque ad Mœotidem & Tanaim habitasse, illud indicio est, quod per Mœotidem Tanaimque jurare consueverint, teste υ) *Alexandro ab Alexandro.* Juxta Caucasum quoque eosdem consedisse, præter φ) *D. Hieronymum* memoriæ prodidit χ) *Isidorus.* 18. Ut autem *Massagetæ* antiquius, sic *AVARES*, seu, ut Græci scribunt, *Abares*, recentius Hunnorum συνόνυμον est, si credimus *Paulo VVarnefrido*, dum ψ) inquit: *Qui primum Hunni, postea de Regis proprii nomine Avares adpellati sunt.* Certè Avares Hunnos fuisse scriptorum neminem negare arbitror. *Meginfridus* ω): *Avares, quos aliis nominibus Hunnos & Ungros appellamus.* Adde α) *Theophylactum Simocattam*, β) *Aimoynum*, γ) *Beatum Rhenanum*, δ) *Abr. Ortelium*, aliosque. 19. In ε) *Annalibus Michaëlis Glycæ* vocantur & *CHAZARI*, 20. ac à multis iidem esse putantur cum *Scythis Regiis Herodoti*, quod nec obscurè verba ejus ζ) significant. Ob quam etiam rationem *Eusthatio* Hunni *gens Scythica* ἀξιόλογος id est, *præcipua*, η) dicuntur. Nec obstat, quod apud eundem θ) *Herodotum* Scythæ Regii & Nomades sibi invicem opponantur,

ρ) *l. c.*

σ) *lib. I. Vandal.*

τ) *in dict. perieg. Dionys.*

υ) *lib. V. Gen. Diver. c. 10.*

φ) *Epitaph. Fabiolæ.*

χ) *lib. IX. Orig. c. 2.*

ψ) *lib. I. de gest. Longob. c. 27. Vid. & l. II. c. 10. l. IV. c. 12.*

ω) *in Hist. Emmerani, quem citat Barth. lib. XV. Adversf. c. 13.*

α) *in perieg. Dionys.*

β) *lib. II. c. 11.*

γ) *lib. I. rer. Germ.*

δ) *Thes. Geogr. voc. Hunni.*

ε) *parte IV.*

ζ) *lib. IV. c. 57.*

η) *In Dionys. v. 730.*

θ) *lib. IV. c. 56.*

ι) lib. I. Persic. nantur, *Procopius* verò ι) Hunnos ad Nomades referat. 21. Et generaliter enim & specialiter usurpata vox *Nomadum*. Generaliter æquivaluit omni Scythiæ, cujus rei *Strabo* testis κ) est: *Communiter*, inquiens, *versus septentrionem gentes uno prius nomine omnes vel Scythæ, vel Nomades, ut ab Homero, adpellabantur*. Si igitur Scythicæ gentes fuerunt Hunni, quod superiori capite probatum dedimus, quidnî & Nomades fuerint? Sed in loco citato *Herodoti* pressius accepti *Nomades*, ubi Scythas Regios, Hunnos quoque ab ambitu suo excludunt. 22. Veteres quoque *NEBROS* adpellasse Hunnos, testatur λ) *Nicephorus Callisti*; 23. & apud μ) *Procopium CIMMERII* iidem sunt cum nostris Hunnis. Sanè ad Mœotidem Cimmerios habitasse, vel ex eo patet, quod paludes illas *Claudianus* ν) *Cimmerias* nominet. Eosque ad bosphorum & ipsum mare Scythicum fuisse extensos, ex ξ) *Homero* & ο) *Strabone* patescit. Quæ regiones quia spissis tenebris fuerunt obvolutæ, proverbii occasionem ea res π) *Lactantio* dedit. Plura de Cimmeriis lege ap. ρ) *Ammianum*. Graviter autem errare, qui Cimmerios hos cum Cimbris Teutonicis confundant, illosque ab his originem trahere censent, rectè monet σ) *Grotius*. 24. Præterea vernaculâ suâ Hunni dicti sunt *MAGYAR*, de qua voce plura dicturus sum capite sequenti. 25. Ultima restat vox συνόνυμος, hodierno usu inprimis trita. Nam & *TURCAS* nominatos fuisse eos, expressis verbis testatur τ) *Theophylactus Simocata: Hunni sunt, habitantes orientem, ubi vicinus est Persis, quos Turcas etiam nominari pluribus constat*. *Turcos* legi vult υ) *Hermolaus Barbarus*, cui adstipulatur φ) *Blondus*, qui Scythas ab Alexandro inclusos *Turcos* vocat. Quod nomen etiam in Pannonias egressi aliquamdiu retinuisse videntur, unde χ) *Zonaras* Turcos Istrum accolentes scribit, qui & Ungri vocentur. Ab iisdem verò ortam denominatamq; fuisse amplissimam gentem Ottomannicam, Christiani orbis terrorem, restatur ψ) *Otto Frisingensis*, ω] *Historia Miscellanea*, aliique rerum Turcicarum compilatores.

κ) lib. I. Geograph.

λ) lib. XI. Hist. Eccles. c. 48.

μ) lib. IV. Gothic.

ν) suprà §. 7.

ξ) Odyss. XI.

ο) libr. I. Geogr.

π) lib. IV. Instit. Conf. Erasm. adag. Cim. Tenebr.

ρ) lib. XXII. c. 11. seqq.

σ) ind. prolegom. adde Bernegg. ad Just. l. XXXVIII. c. 4.

τ) de legat. Rom. ad gent. II.

υ) Custig. in Plin. VI. 7.

φ) pr. lib. de gest. Venet.

χ) Tom. III. Annal

ψ) ap. Æn. Sylv. c. IV. de Europ.

ω) l. XXII. c. 33.

CAPUT

CAPUT III.

1. Propositio de origine Hunnorum. 2. Jornandis figmentum. 3. Cui similis Phil. Callimachi traditio. 4. Aliorum sententiæ. 5. Hunni an ex Chami prosopia. 6. Titulus Attilæ suppositititius. 7. Relationes Annalium loco barbaris populis. 8. Num è Japheti familia Hunni. 9. Magog Scythæ. 10. unde Magyar. 11. Hunni an iidem cum Scythis, iterum quæritur. 12. Decisio generalis. 13. Propositio de ingenio & moribus Hunnicæ gentis. 14. Soli sterilitas. 15. Abii. 16. terræ Hunnicæ solitudo. 17. Hamaxobii Hunni. 18. Equis addictissimi. 19. an urbes habuerint. 20. Eorum vestitus. 21. Continentia. 22. Cultus ingeniorum. 23. Scripturæ an expertes. 24. Typographia an primum ab Europeis inventa. 25. Ratio Regiminis Hunnici. 26. gens bellicosissima. 27. Transitio.

1. QUum igitur, superatis tandem molestæ inquisitionis difficultatibus, Hunnos inveneri-mus, consideremus nunc, unde & qualis sit ille populus. Ubi vero prima quæstio, de ortu scil. ac primis natalibus Hunnicæ gentis, quovis problemate Archimedeo perplexiorem se nobis sistit. Quis enim in tanto Auctorum dissensu, ac lucis historicæ privatione, indagandæ veritatis vel minimam spem sibi faceret? 2. *Jornandis* equidem sententia dubium haut est, quin fictitia sit, atq; ex gentili odio adversus hunc populũ nata. Et quũ huic tamen α) *Paulus Diacon.* β) *Sigebertus Gemblacensis*, γ) *Otto Frisingensis*, aliique adstipulentur, adparet, nullam tam absurdam esse opinionem, quę suos non inveniat suffragatores. Commentatur δ) autem ille, Filimerum, Regem Gothorum, facta in Scythias expeditione è populo suo Magas quasdam mulieres, Aliorumnas (vel, ut ε) alii scribunt, Alrunas) patrio sermone dictas, quod proditionis suspectas eas haberet, proturbâsse. Harum postea amplexibus in solitudine, quo se receperant, quum

α) *lib. XII. c. 13.*
β) *Chronograph. Regn. Hung.*
γ) *lib. IV. c. 16.*
δ) *de reb. Getic. c. 24.*
ε) *Vid. Fr. Lindenbrog. not. ad h. l.*

immundi ſpiritus ſe immiſcuiſſent, genus hoc hominum ferociſſimum prodiiſſe. En egregium fabularum artificem, ac alterum prope Siſyphum! ad cujus ſententiæ refutationem vel recitaſſe eam ſufficiat. 3. Huic verò non multum abſimile, imò, mutatis duntaxat nominibus, idem figmentum eſt, quod de auctoribus hujus populi re-
ζ) *Hiſtor. Attila.* cenſet ζ) *Phil. Callimachus*, fuiſſe illos Faunos ac Satyros, & compreſſis fœminis forma & ingenio auguſtis, quas luſtrato exercitu Idantirſus, Rex Gothorum, excluſiſſet, Hunnos generaſſe. Utrique merito ſuo tantum tribuimus, quantum Cadmi Phœnicis ſationi antiquitas. 4. Cæterum reliquarum ſententiarum duo ſunt Capita, quorum altero Hunnos ejusdem cum reliquis Scythis, altero diverſæ fuiſſe originis aſſeritur. 5. Poſteriores Hunnorum ortum ad Chami filios referunt, atque eos in hoc à reliquis Scythis diſtingvunt, quod hi è Japheti ſint familia. Quod aſſertum quò minus facilè aſſenſum impetret, tria cumprimis efficiunt. Primum eſt Auctorum ætas, alterum teſtimonii incertitudo, & tertium denique ſcribendi temeritas. Equidem certum eſt, quotquot ſententiæ hujus patroni ſe profiteantur, hoc noſtrum ſeculum vix excedere, eamque ſtatuendi audaciam pri-
η) *part. I. cap. 2.* mum, quantum ſciam, ſumpſiſſe ſibi η) *Thvvroczium*,
θ) *in Vit. Attilæ, c. 3.* quem ſequuti poſteà ſunt θ) *Nicol. Olaus* & ι) *Ant. Bon-*
ι) *Dec. I. lib. IX.* *finius*. 6. Ejus autem palmarium ac unicum argumentum quum Titulus ille ſit, quem ſibi Attilam feciſſe pro certo habet, quærere ex eo liceat, primò, unde ipſi conſtet, titulo illo ſuperbiiſſe Attilam, & deinde, poſito, quod ſuperbierit, annon Attila vel imprudens vel deſtinato & jactanti animo errare potuerit, dum ſe ex progenie Nimrodi profeſſus eſt. Hæc autem verba tituli fuiſſe feruntur: ATTILA FILIUS BENDEKUTZ: NEPOS MAGNI NEMBROTH: NUTRITUS IN ENGADI: DEI GRATIA HUNNORUM MEDORUM GOTHORUM DANORUM REX: METUS ORBIS ET FLAGELLUM DEI. Qvæ verba ut à gentili ac barbaro homine dicta vix præſumi poſſunt, ita quædam continent,

nent, quæ cum fide Historica ἐκ ἀξιόμετρον pugnant. Cur enim Danorum, cur Medorum Regem se vocaverit? Quomodo in Engadi, loco nullibi, nisi in Palæstina, sito sit κ) enutritus? Et mirum sanè, si Attilæ hæc solemnis subscribendi formula fuerit, quod ajunt, tanto eam silentio veluti insigne Attilani fastus argumentum vetustioris ævi scriptores, apud quos rerum ab Attila gestarum mentio, involvisse. Porro licet vel maximè veritatem hujus inscriptionis sufficienti auctoritate probari contingat, neque sic tamen Hunnos posteros Chami fuisse incautè assentirem. Nonne enim Attila, audita forte hujus Regis militari audacia, vel ex insito fastu, vel ob studii ingeniiq; similitudinem ac fortassis æmulationem fallaci arrogantia familiæ ejus ingerere se potuerit? Namquomodo is aliter seriem genealogicam per tot seculorum intervalla, deficiente Annalium fide, ad ætatem usque fortis hujus venatoris deductam recitare potuerit, fateor, me non videre. At quidnî Attilæ innotuerit ea, quum nostro tamen tempore λ) homines non desint, qui quidem illam in numerato habeant? Hoc verò est insigne illud temeritatis suę argumentum, qua suspectum mihi faciunt, quidquid circa hoc negotium sui est adserti. Si interrogaveris eos, ex quibus monumentis, quod tam confidenter blaterant, excerpserint, quisve veridicus vates fanatico furore correptis istud inspiraverit, quid responsuros putas? 7. Certè eadem res jam de Attilæ temporibus *Bonfinio* scrupulum fecerat, sed quem amisit iterum, ubi ipsi antiqui moris in mentem venit, quo traditiones hæreditariæ scripturæ ignaris Annalium instar erant. Quem morem tantum abest apud Hunnos etiam fuisse inficias eam, ut potiùs cantilenas suas, quib9 eos mirifice indulsisse, præter μ) *Priscum Rhetorem* docet ν) *Jornandes*, hoc argumento fuisse conceptas, subinde existimaverim. Veruntamen per tam immensam temporis intercapedinem istis traditionibus rerum gestarum veritatem incorruptè sustineri potuisse, ultra fidem est, & exemplis,

κ) *Conf. d. dissert. G. Hornii §. 12.*

λ) *Thöroez part. II. c. 2. Bonfin. Dec. I. lib. IX. 70. Herold. Chronol. Pannon.*

μ) *Except. Hist. Gotic. p. 107.*

ν) *Rer. Getic. c. 49.*

quantum sciam, prorsus destituitur. Notum est, & apud majores nostros, vetustiores Germanos, eandem narrationum successivarum consvetudinem invaluisse, cujus tamen beneficio nihil, aut certè parum esset, quod de illis ad memoriam nostram pertigerit, nisi apud alios literarum peritiores populos rerum suarum habuerint observatores. Atque hęc quidem hactenus non eo animo contendimus, ac si non posset non falsa esse hæc sententia. Non enim, quæ ignota, neganda statim sunt. Sed potius, ut profundo ignorantiæ submersam delitescere, nec fide dignis argumentis adstrui eam ostenderemus. 8. Quod si tamen dubia inter diversas opiniones veritate alterutri magis favere licet, illis equidem libentius accederem, qui ad Japheti familiam Hunnos referunt, quò ásias communi Scriptorum calculo omnes Scythæ pertinent. Sive eos à Chetim ξ) filio Javan, cum o) *Bodino*; sive cum π) *B. Hieronymo* à Magog (quem nescio cur filium Japheti neget, affirmantesque impudentis mendacii arguat ρ) *Casparus Ens*) deducas. 9. Posterius sanè plerique statuunt, totamque gentem Scythicam *Magog* ideo apud σ) *Ezechielem*, alibiq; vocatam, contendunt. Hujus sententiæ inprimis est τ) *Josephus*, quem multi postea è Patribus, aliique sequuti sunt. Dorothei vetus Interpres, cujus excerpta de vitis Prophetarum & Apostolorum circumferuntur, in Abdia ita scribit: *Dictum hoc superficie tenus contra Scythas, hoc est, contra Gog & Magog.* Sic & υ) *Eucherius*: *Magog Scythæ, quondam Goget, Magog Gothos putant.* Adde *Hieronymum* & *Theodoretum in Ezechielem*, *Suidam in voce Magog* φ) *Paul. Merulam*, & è nostri temporis scriptoribus Doctiss. *Bochartum* χ). Nota quoque est traditio de Alexandro, reclusisse eum Gog & Magog, quod de Scythis proditum fuisse, suprà diximus. Vide quoque è Methodio, quem suppositititium putat, Josepho, Gorionis filio, & Petro Comestore *Raderum* in Prolusionibus ψ) Curtio suo præmissis. Quemadmodum igitur Scythas, sic & Hunnos à Magog illi derivant.

ξ) *Genes. c. X.*
o) *Cap. 9. Meth. Histor.*
π) *Quæst. in Genes. X.*
ρ) *cap. I. Hist. rer. Hung.*
σ) *capp. XXXVIII. XXXIX.*
τ) *lib. I. Antiq. Jud. c. 7.*
υ) *lib. IX. Instit.*
φ) *part. I. Cosmogr. l. III. c. 14.*
χ) *in phaleg. lib. III. cap. XIII.*
ψ) *cap. 8.*

Quam

10. Quam suam opinionem nomine *Magyar*, quæ Hunnorum adpellatio propria fuit ac domestica, validè fulciri existimant, quod quasi Magog dictum esse, scribit ω) *Jo. Ant. Maginus.* Cui quoque facilius crediderim, quàm illis, qui à *Maogare*, Principe Hunnorum tempore Justiniani Imp. cujus *Cedrenus* meminit, eam vocem descendisse dicunt, quum illius ætate antiquor longè haut obscuris vestigiis adpareat. Idem porrò confirmari videtur auctoritate laudati *Hieronymi*, qui Magog eam partem Asiæ inhabitasse scribit, quæ sit trans Mœotim paludem. Ibidem verò Hunnorum sedem fuisse, prolixè in superioribus fuit ostensum. 11. Et de veritate hujus opinionis tantò minùs dubitant, qui Hunnos cum Scythis planè eosdem, nec quoquam ab iis, nisi ætate, distinctos faciunt. Ex quibus suprà laudavimus Georg. Hornium, Professorem Lugdunensem, Geographorum nostrô tempore facilè Principem, qui quoscunq; olim *Scythas* dixere, postea *Hunnos*, ac ultimo demum *Turcos* appellatos, fuisse ait. Cui quò minus adsentiam, duo adhuc obstaculo sunt; nima, quam dixi, Scythici nominis amplitudo, & Hunnicæ lingvæ diversum à communi Scythico idioma. Neq; tamen tanto viro obstinatè obloquendi audaciam mihi sumo, quin potius argumenta ejus desidero, quibus inductus tanta confidentia hoc asseruit. Mihi, quod ingenuè fatear, non licuit esse tam perspicaci, ut in lectione Auctorum talium observaverim ea hactenus. 12. Imò, ut in tota hac dissertatione divinationi magis, quàm inquisitioni locus est, ita nemini certam sententiam Dictatoriâ severitate volo obtrusam, tantumq; singulis per me quilibet tribuat, quantum volet. Ne tamen planè incertus animi hinc abeas, & quod verum est, dicam, & quod apertè falsum. Certum quidem est, inter Noæ posteros fuisse Hunnos, quandoquidem ab eo omnium populorum origo α) petenda. Sed istud ab omni veritate remotissimum, quod tradere non erubuit *Jodocus* β) *VVillichius*, Hunnos scilicet à Germanis descendisse. 13. Cæterum dum intra-

ω) *part. II. Geogr. in descript. Transylv. n. 26.*

α) *Vid. Bodin. cap. IX. Meth. Hist.*

β) *Comment. in Tac. Germ.*

intra patriam adhuc suam populum hunc perlustramus, visu nobis prætereundum non est, quod aliàs pro scopo peregrinantibus esse solet, ut naturam scilicet & ingenium loci, mores incolarum, rationem regiminis, aliaque ejus generis observemus. Quod quidem quasi per satyram fieri oportebit, Huñis ad iter jam accinctis. 14. Igitur inclementiam cœli terræque sterilitatem cum Scythis ferè communem habent; non ubique tamen eandem, sed, prout polo viciniores sunt, asperiorem mitioremve. Agri tamen ferè ubivis inculti jacent ac infrugiferi, studiis incolarum ab agricultura prorsus alienis. 15. Unde & *Abios* eos adpellarunt, quasi dicas, inopes, & sine victu ac facultatibus tenuem vitam transigentes; Quamquam γ) *Casaubonus* non Epitheton, sed nomen gentis proprium fuisse contendit. 16. Vastæ illæ solitudines apud δ) *Aristophanem* proverbio locum fecerunt, ut Σκυθῶν ἐρημίαν pro summa calamitate dicatur. Incolis nec urbs est, nec ulla certa sedes, sed equis vel plaustris adfixi, solum, quandocunq; collibitum est, vertunt. 17. Hinc Avares *Hamaxobii* dicuntur apud *Evagrium*, id est, in plaustris viventes; quem morem prolixius confirmat ε) *Marcellinus*; eundemque apud Tartaros Præcopenses hodienum observari testatur ζ) *Petrus Petrejus*. Atque ea fortè fœminarum, infantum, ac victu fuerint receptacula. 18. Nam viris raro ab equis descensum, cuicunque negotio operam darent. Aperte iterum *Marcellinus: Ad pedestres parum adcommodati sunt pugnas, verùm equis propè adfixi, duris quidem, sed deformibus, & muliebriter nonnunquam iisdem insidentes funguntur muneribus consvetis. In ipsis quivis in hac natione pernox & perdius emit & vendit, cibumq; sumit & potum, & inclinatus cervici angustæ jumenti in altum soporem adusq; varietatem effunditur somniorum.* De iisdem η) *Sidonius Apollinaris:*

γ) *ad Strab. lib. VII. pag. 112.*

δ) *in Acharnens. Act. II. sc. 5. Conf. Schott. in proverb. Vatic. bibl. append. III, 79.*

ε) *lib. XXXI.*

ζ) *part. 1. Chron. Moscov. p. 119.*

η) *in Anthem.*

——— ——— *Vix matre carens ut constitit infans,*
Mox præbet dorsum sonipes, cognata reare

Mem-

Membra viris ita semper equo, cui fixus, adhæret
Rector: Cornipedum tergo gens altera fertur,
Hæc habit at &c.

19. *Arrianus* quidem apud θ) *Eustathium* Hunnos olim urbes habitasse, domos incoluisse, terram arasse scribit; sed victos aliquando mores mutasse, omnibusque se ditis devovisse, ubi vel ædes exædificassent, vel aratro terram proscidissent. Verum quo tempore hoc factum sit, non deprehendo. 20. Præterea vestium apud eos nullus nec luxus, nec artificium. Operimentis indutos linteis, vel ex pellibus sylvestrium murium consarcinatis, scribit idem ι) *Ammianus*; communi quidem Scythicæ seu Gothicæ gentis onatu. Conf. *Th. Dempsteri* paralippomena ad κ) Rosini Antiquitates Romanas. Quales autem pelles murinæ fuerint, è *Salmasio* disputantem vid. λ) *Js. Vossium*. Nobis jam non licet esse prolixioribus. 21. Porro auri & argenti nec usus nec cupido tanta iis fuit, quanta reliquis mortalibus. Victum & alimenta, quibus solis divitias suas æstimarunt, venatione quæsiverunt ac latrociniis. 22. Literarum rudissimos eos tradit *Procopius*, dum ita de illis μ) scribit: *Literas nec fando Hunni novere, adeo nullam de iis artem aut didicere ipsi, aut liberi; Sed barbarum in morem jussos enunciare, quæ mandata acceperant.* Verumtamen sive artem tantummodo scribendi, sive simul quoque culturam ingeniorum pro literis intelligat Procopius, utrobique dubium est, annon fortè erraverit. Apud Herodotum certè præclara sapientiæ monumenta deprehenduntur, quæ Scythæ Regii, seu, ex superiori conjectura, Hunni prodiderunt. Ut ita, si sequenti ævo nulla ibi visa sint politæ mentis vestigia, exoleverit potiùs cultus animorum, quàm ut nullus unquam inter eos fuerit. Quamquam ne prius quidem admittere licebit, in contrarium nitente *Theodoreti* testimonio, qui de Hunnis sui temporis memoriæ prodidit, cujus in præfatione fecimus mentionem. 23. Scribendi verò arte superarunt Europeos nostros, nedum ut eam

θ) *ad Dionys. Perieg. v. 675.*

ι) *Vid. ad l. c. not. Lindenbrog.*

κ) *lib. V. c. 31.*

λ) *not. ad Just. l. II. c. 2.*

μ) *lib. IV. Hist. Goth.*

am ignoraverint planè, si veritati adpositum est, quod hunc in modum scribit * *Stephanus Samoscius: Super est apud hos in Transsylvania* (ibi vero prima certa sedes Hunnorum) *genus quoddam vernaculum scribendi, quod à majoribus eorum Scythis, jam inde per multa secula posteritati traditum ac ab Oriente in Europam illatum retinetur. Sicut autem linguarum dissimilitudine Asiatici ab Europæis herciscuntur, ita & literarum, scribendiq; forma per omnia dissident. Nam &c.* 24. In sequentibus ostendit, ipsum *Typographiæ* usum apud hos populos antiquiorem fuisse, quàm in Germania, atque in Bibliotheca Magni Ducis Florentiæ pervetustum, ac ante multa secula Scythicis Characteribus impressum Codicem asservari testatur. Quod si ita est, de quo tamen delicatioris judicii lector multum dubitet, de primatu inventæ hujus artis Europei nostri hactenus *v*) in cassum disputassent. 25. Sed utcunque ea se res habeat, certius est, sub imperio vixisse illam gentem, licet paulò simpliciori, & utplurimum Regio, seu potius sub Principatu. Unde etiam Principibus suis divinos honores eam exhibuisse, in sæpe laudatis legationum fragmentis testis est *Priscus Rhetor.* 26. Belli studia postremis inprimis temporibus majora apud eos fuerunt, quàm pacis, quippe ferocissimi animi validissimique corporis homines. Ideoque *bellicosissima Scytharum gens* audiunt *ξ*) *Q. Curtio*, & *o*) apud *Laonicum Chalcocondylam vocantur viri fortissimi & bellicarum rerum peritissimi.* Ob quam fortitudinem & Stilico Hunnos assiduos sibi fecit satellites, teste *π*) *Zosimo;* cui ministerio ob eandem causam multi nostratium Principum Helvetios adhibent. 27. Plura hujus argumenti de Hunnis qui desiderat, aliquantulum temporis lectioni Amiani ac Procopii impendere haut gravabitur. Nos diu multumque hactenus non sine tædio vastas Asiæ solitudines pervagati, in patriam cum Hunnis properamus, ibidem eos comtemplaturi.

in Antiqu. Thracica.

v) *Vid. Petr. Scriv. Bern. Mallinerol. & alios de orig. Typograph*

ξ) *lib. VII. c. 8.*

o) *Histor. lib. IX.*

π) *Histor. lib. V.*

CAPUT

CAPUT IV.

1. Occasio institutæ peregrinationis. 2. Mœotis inpervia quî transiri potuerit. 3. Causa peregrinationis fœcunditas alieni soli. 4. ipsum iter. 5. peregrinantium numerus. 6. Dux, Attila, de cujus indole ac moribus ad clausulam usq; prioris hujus dissertationis.

1. Et ne forte diverticula à phalange transeuntium nos abripiant, comitem nobis adsociabimus. At quemnam potius, quàm *Jornandem*, ex informatione Prisci, itineris Hunnici inprimis peritum? Ex hoc itaque observanda primo omnium occasio hujus peregrinationis, quam nescio quod fatum præbuit. Siquidem cerva venantibus quibusdam per paludem Mœotidem, inaccessam antehac, in Europam præivit, ac monstrato regionis Mœsicæ fertili solo & amœnitate iterum disparuit. Quod hefc de Cerva prodit Jornandes, huncque sequuti α) *Sigebertus Gemblacensis* & β) *Ant. Bonfinius*, Bovi attribuit γ) *Nicephorus Callisti*, & δ) *Sozomenus*; quos fortè memoria lapsos crediderim. 2. Qui autem fieri potuerit, ut, quibus anteà aquarum colluvies viam negaverat, nunc tamen transire potuerint, id docet ε) *Zosimus* his verbis: *Nam & hoc memoriæ proditum reperi, videlicet è limo, quem Tanais devehit, Cimmerium Bosphorum terra constratum facultatem eis præbuisse, itinere terrestri ex Asia in Europam transeundi.* Quod quidem nec rationem omnem excedit; nec adeò inauditum est. Quid? quod ipsa *Ægyptus* istis limi congestionibus habitabilis facta ζ) Antiquis credita fuerit, *donum Nili* inde dicta. Cur igitur ingenio suo, quam auctoritati, plus fidei habens, congelatam vult Mœotim η) *Bonfinius*? 3. Sed qualitercunque transiverint venatores isti, novæ regionis fœcundos agros popularibus suis largiter commendant, illisq;

α) *in Chronic.*
β) *Dec. lib. II.*
γ) *lib. XI. cap. 28.*
δ) *lib. VI. cap. 36.*
ε) *lib. IV. Histor.*
ζ) *Arist. lib. I. Meteor. cap. 14. & Seneca VI. Natur. Quæst. 26.*
η) *l. c.*

adeo desiderium excitant eò commigrandi. Fuit igitur causa impulsiva Hunnicæ peregrinationis, præter perpetua bella cum vicinis, & abundantiam hominum, alienæ terræ fertilis jucunditas, quæ & aliàs gentes Scythicas plerumque ad vertendum solum patrium invitasse legitur, maximè θ) Longobardos, tempore Justini 4. Itaq; Huñi, spe melioris fortunæ inflati, catervatim concurrentes, de instituenda commigratione deliberant, exercitum more suo formant, ducesque sibi ac Centuriones constituunt, quorum ductu & auspiciis trans Mœotim facto in Europam impetu, primo Thraciam ac utramque Mœsiam, Macedoniam & totum propè Illyricum pervastant, ac in Pannoniis tandem, pulsis inde Gothis, pedes suos figunt. Id quod factum circa Annum Christi quadringentesimum, quo tempore totus fere septentrio commoveri & agmina sua in omnes partes Orbis effundere cœpit. 5. Conflatus hic exercitus fuisse dicitur è decies centenis & octoginta millibus hominum armatorum. 6. Præcipuus illorum Dux ac Imperator fuit *Attila*, Hunnis *Ethele* dictus, quem his coloribus depingit *Juvencus Calanus*: *Erat autem Attila Rex superbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ita in omnibus suis irrogans, ut ejus jactantiæ superbia ex corporis gestibus quibuscunq;, etiam incognitis, facilè cognosceretur. Corpore fuit brevis, statura tamen prope justa, lato pectore, capite grandi, oculis minutis, longiisq; & acutis auribus, hirsutis & hispidis crinibus, rara barba, sed, more suo, demissa, canis quidem adspersus, simus naso, colore subrufus, moribus ferus, audacia pronus; Et verè originis suæ barbaræ signa vel lineamenta demonstrans, ore parvo, latis tamen labris, ut ferè ab omnibus caninæ dicerentur, uno dentium, qui foràs eminebat, plus justo faciem dehonestante quantillum.* Planè hæc descriptio convenit cum icone, qui è numo Jac. Luckii æri incisus habetur in suprà citata Disputatione Berneggeriana, à quo paulum dissentit alter, Excellentissimi Dn. Bosii, Patroni nostri jugiter colendi, isque in ipsa barbarie cusus, quod

θ) *Paul. VVarnefr. lib. II. Longob. c. I. §. 99.*

ex-

ex inſcriptione patet, quæ talis: ATTIA. REX. FLAGELLUM. DEUS. Corona ibi redimitus videtur ab uno; & ab altero latere nudus ac leoni inſidens ſiniſtra manu protenſa una cum digito indice; dextra flagellum & enſem tenens. De eodem hoc *ſornandis* extat judicium, minimè heîc prætereundum: *Vir in concuſſionem gentis natus in mundo, terrarum omnium metus, qui neſcio, qua ſorte terrebat cuncta, formidabili de ſe opinione vulgata. —— Bellorum amator, ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis.* Vide ibid. ſeqq. Ab hoc igitur prima poſita Regni Hungarici fundamenta, circa cujus inſtitutionem & progreſſum, ſi quid acutioris conſilii, inſignioris mutationis ac celebrioris eventus contigerit, *in poſteriori Diſſertatione, quæ erit de Regno Hungarico*, ſtylo πολιτικωτέρῳ, cum Deo, pertractabimus. Hoc interim Catone, Amice Lector, contentus eſto.

SOLI DEO GLORIA.

Eximio atq; Doctiſſimo

DN. JOH. AMBROSIO Hungaro,
Juris utriusque ac Hiſtoriarum
Cultori indefeſſo
Patrias origenes ſcribenti
S. P. D.

DIceris Ambroſius meritò: nam Tmemata docta,
Quæ Patriæ mittis, nectar & ambroſia.

Benivolentiæ teſtandæ deprop.
JOH. ERNESTUS GERHARDUS,
D. & PP.

Omne

OMne feres punctum, qui miscuis utile dulci,
Utile discursus, Patria dulce librat.

Quo ipso Præstantissimo Dno. Respondenti, Amico suo dilectissimo, suique Parentis Sympatriotæ svavissimo, de præclaris istis ausibus gratulari, simulq; perpetuum adfectus sui monumentum sistere voluit, debuit

PRÆSES.

ARdua nunc volvis, vigili qui mente revolvis,
AMBROSI, Patriæ Gentis cunabula prima.
Pro quibus, ô curis quid jam *TIBI Terra* reponet
Patria? TE reducem lætas mox sumet in ulnas.
Fiat! *Meq; TUIS* animi conclude medullis;
Sic *TIBI* spontè *meas* largô cum fœnore pando.

Incultis hisce lineolis cultum suum debitum testari voluit
ABRAHAM FASELIUS, Jeverâ Frisius Philos. Stud.

A M. MUZEUM KÖNYV-TÁRA